

Amanita inaurata Secr., een plaatjeszwam met een
fluviaatiele verspreiding

door

C. BAS (Rijksherbarium, Leiden)

De Nederlandse mycologen, die zich met de hogere fungi bezig houden, hebben het nog steeds zo druk met het leren onderscheiden van de steeds groter in aantal blijkende soorten, dat zij aan plantengeografische problemen nog nauwelijks toekomen. Er is dan ook geen sprake van dat zij zonder meer de vraag zouden kunnen beantwoorden of de plantengeografische districten van Nederland, zoals die op het kaartje van Van Soest voorin de Flora van HEUKELS-VAN OOSTSTROOM (1962, p. 10) worden aangegeven, ook opgaan voor de hogere fungi.

Toch zijn er zo langzamerhand in dit verband wel enige belangwekkende feiten bekend geworden. Deze hebben vooral betrekking op een aantal zeldzame, gemakkelijk herkenbare plaatjeszwammen. Eén van deze soorten is *Amanita inaurata* Secr., de prachtamaniet.

Amanita inaurata (fig. 1) is een statige paddestoel met een slanke, ringloze, grijsgetijgerde steel met aan de voet één of meer grijze vlokkelijke gordels en met een bruin-grijze, sepiakleurige of grijzig geelbruine hoed, waarvan de lichtere rand duidelijk

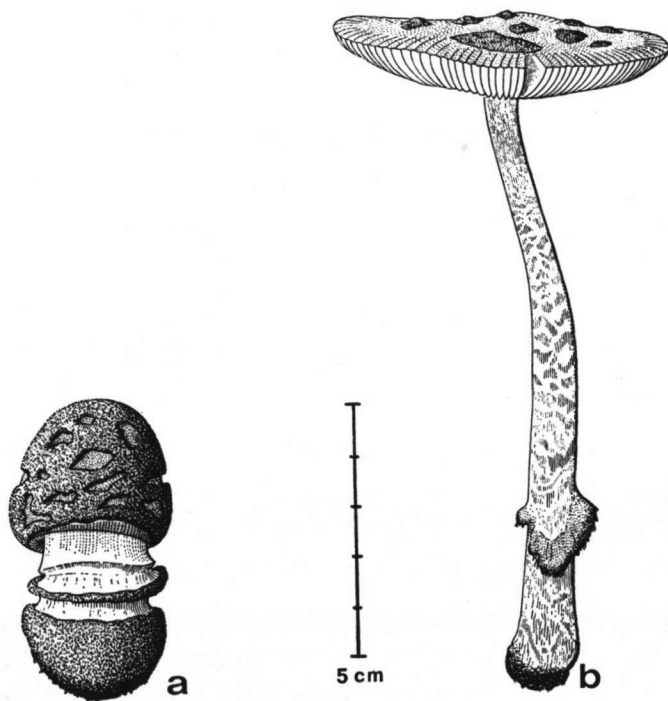

Fig. 1. *Amanita inaurata* Secr., a: jong vruchtlichaam; b: klein volwassen vruchtlichaam.

radiair gevoerd is en die doorgaans bezet is met licht- tot donkergrijze vlokke wratten afkomstig van de volva. Niet zelden bereiken de vruchtlichamen een hoogte van 25 cm bij een hoeddoorsnede van 15 cm.

Deze mooie en opvallende paddestoel is aan veel Nederlandse mycologen goed bekend, daar hij geregeld te vinden is in enkele favoriete excursieterreinen bij Utrecht. Bovendien ben ik er zelf enkele seizoenen speciaal naar op zoek geweest. Daarom kan met vrij grote zekerheid gezegd worden dat het verspreidingsgebied van *A. inaurata* zich in ons land vrijwel beperkt tot kleibossen in de stroomgebieden van Maas, Rijn, Kromme Rijn, Oude Rijn, Utrechtse Vecht en Gelderse IJssel.

Fig. 2. Vindplaatsen van *Amanita inaurata* Secr. in Nederland.

1. Windesheim	6. Swalmen	11. De Bilt
2. tussen Zetten en Hemmen	7. Waardenburg	12. Bunnik
3. Wageningen	8. Sterkenburg	13. Breukelen
4. omg. Oss	9. Werkhoven	14. Nieuwerluis
5. omg. Tegelen	10. Zeist	15. Linschoten

(7—9 volgens opgaven van Dr. A. F. M. Reijnders, Amersfoort).

Een typisch fluviale verspreiding dus (fig. 2). De enige vindplaatsen die buiten het Fluviale district, zoals Van Soest dan aangeeft, vallen, zijn die bij Breukelen en Linschoten. Dr. S. J. van Oostroom verzekerde mij echter dat ook de phanero-gamisten argumenten hebben om het Fluviale district langs de Utrechtse Vecht naar het noorden en langs de Oude Rijn naar het westen uit te breiden.

Het aantal mij bekende vindplaatsen van *A. inaurata* is niet groot; op de meeste is de soort echter in zomer en vroege herfst een trouwe verschijning. De soort zou zeker algemener zijn als bosresten op de klei in het Fluviaatiele district niet zo schaars waren. Daarbij komt nog dat *A. inaurata* zo goed als zeker een obligate mycorrhizavormer is, maar niet alle boomsoorten als partner accepteert. *Fraxinus* en *Ulmus* vormen waarschijnlijk nooit mycorrhiza's met *Agaricales*. Onder de boomgeslachten die dat wel doen, komen voor *A. inaurata* kennelijk vooral *Quercus* en *Fagus* en misschien *Carpinus* en *Tilia* in aanmerking. Onder coniferen, *Salix*, *Populus*, *Betula* en *Alnus* is de soort zover ik weet bij ons niet gevonden.

Buiten Nederland komt *A. inaurata* voor in Europa, N.-Afrika, N.-Amerika en Japan. In Europa ligt de noordgrens van het areaal even boven Stockholm, maar het zwaartepunt in de centraal-Europese kalkgebergten, vooral in de Jura.

JAHN (1958, p. 57) vat de literatuurgegevens over de oecologie van *A. inaurata* als volgt samen ¹⁾: Bijna uitsluitend op kalkhoudende bodem ²⁾, een enkele maal op iets zure leem, in eiken-haagbeukenbossen, soortenrijke beukenbossen en, in de bergen, in rijke sparrenbossen; in bossen slechts daar waar humus snel verteert, ook echter tussen gras in bosweiden, parken en lanen.

Waarschijnlijk is *A. inaurata* slechts één uit een reeks van soorten met een zelfde verspreidingspatroon, waartoe vermoedelijk behoren *A. franchetii* (= *A. aspera* auct.), *A. echinocephala*, *Hygrophorus chrysoaspis*, *H. leucophaeus*, *Inocybe corydalina*, *I. pyriodora*, *Russula pseudointegra*, *R. luteotacta*, *Tricholoma atosquamosum*, *Xerula longipes* s.l., etc. Over de meeste van deze soorten zijn echter nog maar weinig gegevens beschikbaar. Sommige kunnen nog best blijken te behoren bij een groep van plaatjeszwammen die een fluviatiele verspreiding combineren met een verspreiding in of, vaker nog, vlak achter de duinen. Tot deze groep lijken mij op het ogenblik o.a. te behoren: *Amanita strobiliformis*, *Boletus impolitus*, *B. rhodoxanthus*, *B. satanas*, *Lactarius zonarius* s. Neuhoff en *Tricholoma album*.

Daar er ook zeker een groep plaatjeszwammen is die typisch is voor de kalkrijke duinen, lijkt het er voorlopig op dat het Fluviaatiele district en het Duindistrict ook mycologisch gezien bruikbare plantengeografische eenheden zijn. Aan een voorstelling betreffende de andere districten van Van Soest durf ik mij echter niet te wagen.

Literatuur

- JAHN, H., 1958. Der Doppeltbescheidete Wulstling (*Amanita inaurata*). Westfälische Pilzbr. 4, p. 53—58.
- SOEST, J. L. VAN, 1962. Plantengeografische districten van Nederland. H. Heukels — S. J. van Ooststroom, Flora van Nederland, ed. 15, p. 8—10.

Summary

The area of distribution of *Amanita inaurata* Secr. appears to fall almost completely within the Fluviaatiele district as distinguished by phanerogamists. There seems to be a number of other calciphilous species with a similar pattern of distribution. Others, however, occur in the Fluviaatiele district and at the same time along the inside of the calcareous coastal dunes. Also the latter pattern is well-known in phanerogams. In general the number of records in fungi is still too low for definite conclusions.

¹⁾ Iets verkort.

²⁾ Het woord „bodem” kan hier m.i. vervangen worden door „leem of klei”.